

РОЗДІЛ I

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.01>

Кулик Є.В., м. Полтава

e-mail: kyluk@gsuite.pnpu.edu.ua

Колінченко В.С., м. Полтава

e-mail: vlad.kolin4enko@gmail.com

Кондор М.Ю., м. Полтава

e-mail: mari.ann392@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ І ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто тенденції розвитку професійної та технологічної освіти в Україні у порівнянні з країнами ЄС. Зазначено, що українська освітня політика сформувала науково-технократичне суспільство, тоді як у країнах ЄС світоглядною основою освіти ще з 1950-х років було покладено принцип демократії і гуманізму. Запропоновано запровадження культурологічного підходу у зміст підготовки викладачів професійної освіти (технологій), який охоплює цілісність культурного досвіду людства (етичного, релігійного, технічного тощо). Акцентовано увагу на необхідності міжпредметного навчання та інтеграції знань з дизайну та ергономіки, які мають заповнити відсутню ланку у міждисциплінарних дослідженнях людини про працю та допомогти формуванню гуманістичної особистості.

Ключові слова: професійна освіта, технологічна освіта, гуманізація технологічної освіти, науково-технократичне суспільство, технологічна культура, культурологічний підхід, дизайн, ергономіка.

Abstract. The article examines the trends in the development of vocational and technological education in Ukraine in comparison with the EU countries. It is noted that Ukrainian educational policy has formed a scientific-technological society, while in the EU countries the ideological basis of education since the 1950s has been the principle of democracy and humanism. It is proposed to introduce a cultural approach to the content of training teachers of vocational education (technology), which covers the integrity of the cultural experience of humanity (ethical, religious, technical, etc.). Attention is focused on the need for interdisciplinary training and integration of knowledge in design and ergonomics, which should fill the missing link in interdisciplinary studies of man about work and help in the formation of a humanistic personality.

Keywords: vocational education, technological education, humanization of technological education, technocratic society, technological culture, cultural approach, design, ergonomics.

Освітня політика України за останні 80 років сформувала науково-технократичне суспільство з притаманною йому системою цінностей відношення до праці, цінностей праці, взаємодії з природою та її ресурсами, засобів виробництва, технологій, престижності інженерних професій. У результаті рівень життя українського суспільства суттєво відстає від суспільств країн ЄС. У країнах ЄС ще на початку 50-х років ХХ ст. у світоглядну основу освітньої політики було покладено принцип демократії і гуманізму, а досягнення науково-технічної революції (кібернетика, гена інженерія, космос, нанотехнології, інформатизація) були направлені на реалізацію цих принципів.

Аналіз публікацій науковців, присвячених аналізу філософських основ буття людини в контексті розвитку науки і технологій (В. Мельник, М. Михальченко, Є. Кулик та ін.) на засадах праць (Оваль Ной Харарі, Андреас Шлейхер, Ф. Шеллінг, Томас Кун, А. Печчеї, В. Лутай та ін.), показав, що до кінця XVII ст. світоглядні основи буття європейського суспільства формували системи християнських цінностей і права. Але уже понад 300 років наука і технології докорінно змінюють теоретико-концептуальний сутнісний вимір світу, задають парадигмальні виміри сучасної цивілізації, визначають технокультурні процеси розвитку суспільств і поряд з системою правових відносин формують систему становлення і розвитку основних цінностей світової цивілізації, яка відображається через технологічну культуру особистості і сформоване техногенне суспільство. Тому залежно від того, яку парадигму технологічної освіти ми виберемо в Україні у контексті розвитку технологій, така і сформується технологічна культура особистості, яка буде визначати культурну матрицю цінностей українського суспільства, що буде формувати майбутнє буття нашого суспільства.

Аналіз освітньої політики навчальних планів і програм підготовки технологів у різноманітних галузях країн ЄС показав, що головною ідеєю цієї підготовки є гуманізація технологічної освіти, яка реалізується через компетентнісний підхід (формування особистих якостей) і предмети, зміст яких інтегровано поєднують знання про людину і технології. Структура професійних знань складається з інженерно-технологічних знань і гуманітарних знань, які відображають взаємодію людини з технологіями.

Формування інженерно-технологічного мислення особистості направлене на формування не технократичної, а гуманістичної особистості, яка в своїй професійній діяльності при прийнятті рішень (вибір технологій, вибір режимів праці, вибір засобів праці, поведження з відходами, вибір засобів техніки безпеки) перевагу віддає гуманістичним напрямкам розвитку, враховуючи особисті якості людини, опираючись на систему суспільних цінностей. Проведені нами дослідження дозволяють констатувати, що якісний рівень технологічної культури суспільства ментально відображається в виробках, їх експлуатації та утилізації, в яких інтегровано закладені сучасні технології, матеріали та знання і уміння з культури праці, культури виробництва (енергоефективність), культури експлуатації, культури споживання (ремонтпридатність, культура утилізації відходів тощо).

Проведені опитування викладачів педагогічних університетів України, здобувачів освіти і викладачів закладів професійної освіти показали, що проблема гуманізації технологічної освіти є актуальною і своєчасною, однак, у сучасних умовах закладу вищої освіти формування цього феномену відбувається стихійно і значною мірою залежить від організаційних традицій закладу освіти та його освітнього середовища. У майбутніх викладачів технологій відсутні науково обґрунтовані методики формування технокультурологічної компетентності, відомості про те, які саме особистісні якості необхідно розвивати у здобувачів вищої освіти, для того щоб вони могли в своїй професійній діяльності, на практиці, використати знання і уміння з технологічної діяльності.

У такому випадку повинна відбутися культурно-ціннісна переорієнтація буття та діяльності людини, яка має реалізуватися у конкретних соціальних механізмах смисложиттєвих орієнтацій людей. Адже якщо раніше життя суспільства й окремої людини визначалося зовні існуючими культурними зразками поведінки й свідомості (канонами), то тепер провідним стає процес самодетермінації, самовизначення, вироблення особою індивідуальних орієнтирів, способів життя, смисложиттєвих і моральних імперативів. Відбувається принципова зміна способу зв'язку соціуму, який працює в технологічній і професійній галузі з культурою. Тобто змінюється структура самого феномену «знання», «професійні знання» і «культура». Такий підхід дозволяє розглядати етичний вимір людського буття у світі як один з найважливіших системоутворювальних елементів.

У зв'язку з різким збільшенням можливостей окремої людини впливати на спрямованість і зміст соціальних та культурних процесів зростає потенційна відповідальність особистості за свою діяльність. Це змушує суспільство переосмислювати спосіб нашого відношення до природного та соціального середовища, взаємодіючи з яким людина приймає моральне рішення. Тому етичний вимір людського буття – це та сфера в професійній діяльності, де культурологічний підхід змикається з процесом гуманізації особистості, визначаючи загальнометодологічні підвалини нової парадигми підготовки викладачів технологій.

Упровадження в зміст підготовки викладачів професійної освіти (технологій) культурологічного підходу вказує на те, що змістом підготовки повинна стати цілісність культурного досвіду людства: етичного, релігійного, філософського, естетичного, технічного, фахового і т.п., у доповнення до наукового досвіду пізнання світу. У такому випадку актуалізується проблема інтегрованого міжпредметного навчання. Тобто нові знання про технології знаходяться не в «ядрі» конкретного предмету, а в площині перетину міжпредметних знань.

Змінюється наше розуміння поняття «технології». Таку цілісність змісту можна забезпечити за рахунок знань з дизайну і ергономіки. Дизайнерська і ергономічна підготовка повинні заповнити відсутню ланку у міждисциплінарних дослідження людини про працю. Допмагаючи розвиткові компетентнісного підходу до вивчення трудової діяльності, ергономічні і дизайнерські знання заповнюють межі окремих наук, що вивчають людину в процесі праці та інших видах діяльності, а також роль кінцевого виробу (продукту) їхньої діяльності у формуванні гуманістичної особистості. Ці знання повинні формуватися в контексті сталого розвитку суспільства, де основним критерієм виступає система суспільних і особистих цінностей.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.02>

Пискун О.М., м. Чернігів

e-mail: oks76@ukr.net

Кизима М.А., м. Чернігів

e-mail: oks76@ukr.net

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ТЕХНОЛОГІЧНУ ОСВІТУ

Анотація. У статті розкрито вплив графічного дизайну на навчальну діяльність учнів та узагальнено психолого-педагогічні умови інтеграції графічного дизайну в технологічну освіту, а саме: когнітивні, емоційно-мотиваційні, діяльнісні та особистісно-орієнтовані.

Ключові слова: психолого-педагогічні умови, графічний дизайн, технологічна освіта, освітній процес.

Abstract. The article reveals the impact of graphic design on students' learning activities and summarizes the psychological and pedagogical conditions for integrating graphic design into technology education, namely cognitive, emotional-motivational, activity-based, and personality-oriented ones.

Keywords: psychological and pedagogical conditions, graphic design, technology education, educational process.

Однією з провідних і найважливіших тенденцій в сучасній загальній середній освіті є міжгалузева інтеграція, комплексний інтердисциплінарний підхід до структурування і відбору змісту освітніх компонентів, що передбачає поєднання знань та методів з різних освітніх галузей і сфер діяльності [2]. Вдалим прикладом такої інтеграції є упровадження теоретичної і практичної підготовки з графічного дизайну в технологічну освіту, завдяки чому відбувається